

Molnár Tamás: NATO-nyelv

Magyarország évszázadokig harcolt, míg elérte, hogy történelmi nyelvterületén a magyar legyen a hivatalos és az irodalmi nyelv. Ez a küzdelem csupán akkor ért véget, amikor a Bach-korszak s, és egy szűken szabott századig tartott a győzelem: ekkor a kommunista fa-nyelv lett úrrá. Óriási szerencse volt, hogy a magyar kívül esik az indoeurópai nyelvészeti varázskörön, így az orosz a határon kívül rekedt. A két nemzet gyökeresen nem értette meg egymást, és csak bürokratai értekeztek. Elképzelhető, hogy a Kreml urai ingerülten csapták össze kezüket minden, a magyar testvérekkel folytatott tárgyalás után, mondván: ezek kommunistául beszélnek ugyan, de nem oroszul - mégha szovjet tisztak is voltak, és "oroszul" beszéltek is. Ahogy én most ezt tíz év távlatából látom, az orosz nyelv és ilyenformán az orosz szellem képtelen volt teret hódítani Magyarországon. Hála a magyar nyelv elszigeteltségének!

Most megjelent a NATO-nyelv. Ez egyelőre angol, vagyis amerikai, és rövid néhány esztendő folyamán be fog hatolni a köznapi beszédbe, ellepi a hivatalos nyelvet és a technikai beszédmódot: kommunikációban, hadászatban, bürokrata zsargonban. A kérdés: milyen erővel érezteti jelenlétét és uralmát az iskolában és az irodalomban? Ezt csak úgy tudjuk felmérni (és erre felkészülni), ha megértjük a már kiépítésben lévő programot és hatását, befolyását Európa-szerte. Akár a német, akár az orosz, nyelvét hódító eszköznek is tekintette, mint ahogy a magyar is az volt a Kárpát-medencében. Kérdezzük meg a román vagy szlovák értelmiségit, mit gondol a magyar nyelv történelmi szerepéről az első világháborút megelőző korszakban. A rálász még mindig magán hordja az akkori félelmet, dühöt és irigységet. Ez volt mindig a világ sora; a hellének nem vették emberszámba a (másképpen beszélő) barbárt, az angolok pedig kinevették az ázsiai gyámságuk alatt élő népeket, akiknek jó volt a *pidgin-english* is, a bennszülött abrakadabra. Olvassuk Joseph Conradot és Maugham-ot, a kelet-ázsiai "Bach-korszak" nyelvi képviselőit. Vagy figyeljük akár a televíziót, ahol minden interjú és panel amerikaiul játszódik le, úgyhogy sem ázsiai, sem afrikai, de európai sem képes azt kifejezni, amit tulajdonképpen szeretne: a *pidgin-english* egy előkelőbb válfaja helyettesíti azt, ami annak idején a latin volt. Az eredmény: bárki beszél a nemzetközi tárgyalásokon, eleve hibásan, tévesen, szókösen fejezi ki magát, mert nem a saját nyelvét használja. Valamely fokon a *pidgin-english*t alkalmazza. Többnyire hatástalanul.

Ez azért is összetett kérdés, mert az amerikai nem igen törődik a nyelvével. Még most, 200 éves történelem után sincs az Egyesült Államokban *hivatalos nyelv*; az angolt mindenki használja, mert az szokásos és így praktikus. Az amerikai mindig is a jövő emberiség mintája kívánt lenni, és a bábeli zűrzavar nem zavarja. Csak mostanában, hogy a hiszpanik-nyelvűek (ez is inkább *pidgin-spanyol*) száma erősen növekedőben van, vetődik fel a dilemma: kényszerítsünk mindenkit, hogy az angolt használja (ez antidemokratikus és antipluralista lenne), vagy vezessük be már az elemi iskolában a kétnyelvű tanítást? Akkor viszont miért ne a német-angolt, a francia-angolt, az orosz-angolt, a szuahéli-angolt? Senki sem gondol arra, hogy ez az oktatáspolitikai megannyi *pidgint* produkálna, és mennyi közéleti tévedésre adna alkalmat. A demokrácia mindenk fölött!

A most kezdődő NATO- és Uniós Európa-kor embere még nem veszi észre, milyen ingoványos útra tévedt. A szuverén jogairól lemondó európai nemzetek (ne áltassuk magunkat, erről van szó) elsősorban nyelvükről fognak lemondani, és úgy tesznek, mint modelljük, az Egyesült Államok: a nyelv nem lényeges, csak a kommunikáció, az áru kicserélése, a komputer, az internet, a nemzetköziség és a reklámozott jóindulat, barátság, ölelés. Akármilyen lesz következménye a NATO stb. tagságnak, nyelvészeti úton új Bach-korszakba lép Magyarország. Mert bár Amerika nem fog senkit kényszeríteni, hogy angolul adja elő mondanivalóját, az érdekeket követő eljárás mégis az lesz, hogy egyfajta *pidgin-english* terjed el. És ezt a nyelvet (inkább kommunikációs eszközt) és a hozzá való általános magatartást már az iskolában kell majd tanítani. Ezt az oktatási miniszter éppen úgy tudja, mint e sorok írója. A program már bizonyára készül az íróasztalán, vagyis komputerében. A programot kivitelező hölgyeket/urakat nem Bach-huszároknak nevezik majd, hanem globális kultúrbürokratáknak. Az uniformis ugyanaz. Mint ahogy kezd általánosodni a francia kutatók eljárása: még a nagyhírű Pasteur Intézet is angolul szerkeszti meg eredményeit, mert franciául ma már csak néhány afrikai törzs szülöttje tudná értékelni.

A kérdés tehát: milyen sors vár a magyar irodalomra? A Bach-korszakban és előtte hazafias tettek számított jó magyarsággal írni, szerkeszteni, publikálni. Berzsenyi, Kölcsey, Kazinczy, Vörösmarty nem csak író volt és nyelvújító, hanem nemzeti hős is, utat vágó, mint Árpád, vagy romeltakarító, mint az egész nép a tatárjárás nyomában. De ez alkalommal nincs bécsi udvari akadály, a bomlás belülről jön, olyan külső nyomás folytán, amelyet nem szabad ellenségesnek tekinteni, mint ahogy valóban nem ellenséges. Ezentúl a magyarok *saját érdeke* lesz, hogy nyelvüket másodrendűnek tekintsék, hiszen a globális civilizáció minden (elavult) nemzet első számú ideálja. Az eredmény egy *pidgin-magyar* lesz, furcsa vegyülék, amellyel itt-ott már találkozunk. Presztízse lesz, mint a bécsi dialektusnak úgy százötven évvel ezelőtt. A nemzet ezt kinőtte, mert a saját nyelv a szuverenitáshoz tartozott, mint annak szerves része. A múlt századi divathoz tartozott, hogy "nyelvében él a nemzet." A mai divat viszont a pidgin; a sznobok azt beszélik, így fejezik ki globális lojalitásukat.

Az új pidgin Európa-szerte észlelhető: formulák átvétele, szószerkesztés, fogalmak átértékelése, a nemek egyenlősítése, kiradírozása. Az új amerikai bibliában Isten már nőnemű ("She") és a Fiúra való utalás már elkerülendő. Képzeljük el az ártírt Miatyánkot... Még jó, hogy a Brüsszelben gyártott Európa (bocsánat, made in Brussels) az eurót fontosabbnak tartja, mint a vallást.